Inicijativa JAVNO JE DOBRO - DEKLARACIJA O VODAMA

Pravo na sigurnu, čistu, zdravu i dostupnu vodu temeljno je ljudsko pravo.

Ostvarenje prava na vodu temeljna je potreba ljudske egzistencije pa ga je, naročito s obzirom na društvene, političke i ekonomske okolnosti u Republici Hrvatskoj, potrebno hitno Ustavom zaštititi, uključivši i sve preduvjete ostvarivanja tog prava, kao temeljno ljudsko pravo.

Uvod

Sigurna voda za piće i sanitarne potrebe univerzalno je dobro za zadovoljavanje osnovne potrebe ljudske egzistencije jer život bez vode nije moguć. Dakle, pravo na vodu neraskidivo je povezano s pravom na život i ljudsko dostojanstvo, ali i potrebom osiguravanja primjerenog životnog standarda. Voda je resurs koji mora biti raspoloživ, fizički dostupan, pristupačan i prihvatljive cijene.

Shvatimo li je kao uvjet nastanka civilizacije, ograničavanje i ugrožavanje pristupa vodi možemo shvatiti kao dokidanje civiliziranog društva. Nedovoljna količina, nedostupnost ili čak obustava opskrbe vodom za piće i sanitarne potrebe ima porazne posljedice na autonomiju pojedinca i njegovu osobnu sigurnost, ali isto tako i na čitave društvene skupine, na čist okoliš i ljudsko zdravlje općenito, čime su ugrožena temeljna ljudska prava čitavog stanovništva.

Slijedom toga, ako nedostupnost sigurne vode ugrožava pravo na život i dostojanstvo, treba regulirati i razinu zaštite okoliša vodnih resursa i same vode, kao resursa od strateške važnosti bez obzira da li se radi o nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini. Zaštita vodnih resursa i bioraznolikosti preduvjet je ostvarenja prava na vodu kao temeljnog ljudskog prava, pa tako i njen neraskidivi dio. Stateško planiranje i upravljanje vodnim resursima treba povezati s poljoprivrednim, energetskim te sigurnosnim politikama i strategijama na način da niti jedna od navedenih strategija i politika ne ugrožava vodne resurse već ih štiti kao javno dobro u općoj upotrebi.

Šezdesetih godina prošlog stoljeća pravo na vodu nije stavljeno na popis ljudskih prava jer tadašnje društvo nije još osvijestilo mogućnost da dostupnost vode za piće i sanitarne potrebe kao najosnovnijeg elementa za održanje života može biti uskraćena. Na žalost, u sljedećim dekadama, a posebno na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće, institucionalizacija prava na vodu kao temeljnog ljudskog prava globalno je postala nužnom. U lokalnom kontekstu, nepromišljeno ugrožavanje izvora pitke vode njihovim koncesioniranjem ili projektima poput TE Peruća, a bez sagledavanja opasnosti od ugrožavanja vodnih resursa kao prioritetne vrijednosti, navodi nas na hitan zahtjev da pravo na vodu konstitucionaliziramo kao ljudsko pravo.

Opis Pravnog stanja

Pravo na vodu prvi put se spominje u Akcijskom planu Mar de Plata - Izvješću s Konferencije o vodi Ujedinjenih naroda iz 1977.: *„…svi narodi, bez obzira na stupanj razvoja i njihove društvene i ekonomske uvjete, imaju pravo na pristup vodi za piće u količini i kvaliteti jednakoj njihovim osnovnim potrebama… dostupnost tog resursa čovjeku je neophodna za život i njegov puni razvoj…“* Dokument preporučuje da tamo gdje ljudske potrebe još nisu zadovoljene, nacionalne razvojne politike i planovi moraju dati *prioritet opskrbi vode za piće za cijelo stanovništvo i konačnoj dispoziciji otpadnih voda.“*

Rezolucijom Opće skupštine UN-a 64/292 potvrđeno je *„pravo na sigurnu i čistu vodu za piće i odvodnju kao ljudsko pravo od ključne važnosti za potpuno uživanje života i svih ljudskih prava”.* U dokumentu je prihvaćen pristup pravu na vodu kao ljudskom pravu potrebnom za ostvarenje drugih ljudskih prava, tj. kao ljudskom

pravu integriranom u drugim građanskim i političkim te gospodarskim, socijalnim i kulturnim ljudskim pravima**.** Nadalje, u završnom dokumentu Konferencije UN-a-o održivom razvoju iz 2012. godine (Rio+20) predsjednici država i vlada i visoki predstavnici potvrdili su svoju *„predanost ljudskom pravu na sigurnu vodu za piće i odvodnju, koje će postupno ostvarivati za [svoje] stanovništvo uz potpuno poštovanje nacionalne suverenosti"*

Na europskoj razini, Parlamentarna skupština Vijeća Europe utvrdila je *„da pristup vodi mora biti prepoznat kao temeljno ljudsko pravo budući da je voda nužna za život na zemlji te je resurs koji čovječanstvo mora dijeliti"* i *„sve države imaju obvezu ljudskih prava u pogledu pristupa sigurnoj vodi za piće, koja mora biti raspoloživa, fizički dostupna, pristupačna i prihvatljiva".*

Okvirnom direktivom o vodama EU-a priznato je da *„voda nije kao drugi komercijalni proizvodi, već je naslijeđe koje treba čuvati, zaštititi i postupati s njome kao takvom".* Može se tumačiti da su određena prava i načela propisana Poveljom EU-a o temeljnim pravima izravno mjerodavna za pristup sigurnoj vodi za piće i poboljšanoj odvodnji. Nedostupnost sigurne vode za piće i odvodnje očito utječe na uspješnu zaštitu temeljnih prava kao što su pravo na dostojanstvo (članak 1.) i pravo na život (članak 2.). Osim toga, u ovom kontekstu u obzir treba uzeti i predanost EU-a visokoj razini zaštite okoliša (članak 37.). Iako se Povelja primjenjuje na države članice samo pri provedbi prava EU-a, sve odredbe samog prava EU-a moraju biti sukladne Povelji. Stoga sve institucije i tijela EU-a moraju poštovati prava utvrđena u Povelji i osigurati da su sve mjere poduzete na temelju Ugovora sukladne s tim pravima.

Pitanja povezana s vodama također će se obrađivati u okviru tematskih instrumenata kroz poveznice s poljoprivredom, energijom i sigurnosnom zaštitom. Tematskim programom Globalna javna dobra i izazovi nastoji se ojačati usklađenost vanjskih djelovanja i njihova veza s drugim inicijativama politika EU-a kao što su, između ostalog, prilagodbe zbog klimatskih promjena i energetske politike EU-a, biološka raznolikost, okoliš, upravljanje vodnim resursima i vodna diplomacija.
Povećanje transparentnost prema građanima EU-a bit će u središtu budućih napora EU-a u tom području. Namjera je osnažiti položaj građana rješavanjem nedostatka informacija koji građanima onemogućuje da aktivnije sudjeluju u odlukama o upravljanju vodama na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini.

Prijedlozi Inicijative JAVNO JE DOBRO

Inicijativa JAVNO JE DOBRO predlaže konstitucionalizaciju ljudskog prava na vodu u Republici Hrvatskoj za građane. Ljudsko pravo na vodu osnova je uređenja društvenih odnosa u vezi s opskrbom vodom za piće i sanitarne potrebe prema načelu jednakosti, što obvezuje tijela javne vlasti na donošenje zakona i drugih propisa kojima bi ti društveni odnosi bili pobliže pravno uređeni što bi otklonilo danas prisutne dvojbe i nedoumice te pridonijelo pravnoj sigurnosti građana.
Obaveza poštovanja ljudskih prava na vodu i odvodnju utjecala bi i na učinkovitije upravljanje vodnim resursima. Priorizacija prava na vodu u odnosu na sva ostala prava, osigurala bi dovoljne količine vode u budućnosti, te omogućila usklađivanje pitanja prava na vodu s poljoprivrednom, energetskom, okolišnom, klimatskom te sigurnosnom politikom i regulativom. Takva obaveza pretpostavlja da tjela javnih vlasti neće sudjelovati u aktivnostima koje mogu iole ugroziti pristup vodi, što isto tako znači kako tijela javnih vlasti neće sudjelovati niti arbitrarnim utjecajima, niti samovoljnim uplitanjem u uobičajeno ili tradicionalno korištenje vode ili sudjelovati u radnjama koje mogu imati za posljedicu umanjenje količina vode ili onečišćenje vode. Implementacija odredbe o obavljanju djelatnosti vodnih usluga po javnim isporučiteljima u Ustav Republike Hrvatske predstavljala bi čvrstu i trajnu osnovu jamstva zabrane privatizacije upravljanja vodnim uslugama u Republici Hrvatskoj kao temeljnog opredjeljenja u upravljanju vodnim uslugama.

Inicijativa JAVNO JE DOBRO

Split, 14.10.2017